

Tre rariteter – side 11
En verden full av lukter – side 10
Nå blir det tegneserie av Vålerenga – side 12

VÅLERENGA HISTORIELAG - vi tar vare på fortiden for fremtiden

nr. 4 - 2018
21. årgang

MER GAMMELT ENN NYTT

God jul!

Medlemsmøte 29. januar kl. 19:00 - se side 14

Årsmøte 5. mars

Av Even Haugseth

For en høst

Det er over 2 måneder siden forrige medlemsblad kom ut, og vi har hatt mye å glede oss over siden da. Andre helg i oktober var det igjen klart for vår årlige begivenhet, fotoutstillinga. Takket være iherdige forberedelser fra flere av medlemmene våre, ble dette en høyst severdig og flott opplevelse. Vi nådde også målene med å få ferdig boka vår, "Gatelangs på Vålerenga" og kalenderen for 2019 til utstillinga. Publikum viste da også å sette pris på dette og møtte opp i hopetall. Vi i styret ønsker å sende en stor takk til alle som bidro til at også dette ble en suksess for historielaget.

På årets siste medlemsmøte 29. november kom det også mange. Reiner Schaufler og Bjørn Arild Gjerdalen fortalte om den over to år lange prosessen for å få til praktboka med over 800 bilder fra Vålerenga. Velfortjent fikk de to blomster for innsatsen. Bandet Islandsgate framførte Kyter's dikt som de hadde laget musikk til. Et fint innslag med disse vakre diktene på en litt annerledes måte enn vi er vant til å høre dem. Det er hyggelig å høre at boka selger, og at vi får rosende ord fra mange hold. Det fortjener virkelig disse gutta å høre. I Oslo Byes Vels tidsskrift, St. Hallvard, leser vi blant annet: *Imponerende Vålerenga-bok. Billedboken er en kavalkade over bydelens spennende historie fra de første markeringer på kart fra 1700-tallet til dagens pulserende blanding av gammel og ny bebyggelse, gamle og unge med mange forskjellige opphav og et aktivt organisasjonsliv innen kultur og idrett.* Takk til Oslo Byes Vel for denne hyllesten!

Vi begynner det nye året med medlemsmøte helt på tampen av januar, nærmere bestemt den 29. Even Saugstad gjorde på januarmøtet i år en så flott jobb med foredraget som han holdt om Østmarka, så det var bare å få han hit igjen. Han er frilansjournalist og skriver også bøker med lo-

kalhistorisk tilsnitt. Dermed passer det godt at han lar oss få høre om "Byoriginaler og personligheter i Oslo". Vi ser fram til at denne kunnskapsrike karen kommer og håper at flest mulig av stolene i salen blir opptatte denne kvelden.

5. mars er det årsmøte igjen. Vi sender ut innkalling senere. Hvis det er noen av dere som har noe som bør tas opp på årsmøtet, så gi oss beskjed innen 1. februar.

Det er i høst også kommet opp en annen ting som vi gjerne vil dele med dere. Det jobbes med en oppsetning av et stort kulturarrangement på Vålerenga som blir kalt for "Østkantspillet". Ønsket er at dette skal bli et årlig arrangement i slutten av august, og en håper at dette skal bli en realitet allerede i 2019. Det er tenkt at en skal bygge videre på teaterstykket "Neste kamp" som var satt opp på Oslo nye teater for 5 år siden. Både barn, ungdom og voksne skal delta, såvel amatører som profesjonelle. Miljøer innen blant annet musikk, sang, teater, kirke, idrett osv. blir representert. Historielaget er invitert til å delta med sin historiske kompetanse, som blir viktig i disse oppsetningene. Dette kan bli moro, og vi håper at det blir noe av allerede til neste år.

I medlemsblad nr. 3 var det flere av dere som fikk min leder på to steder i bladet. Trykkeriet har tatt på seg ansvaret for denne feilen og beklager så mye. Vi tar derfor med det klassebildet som skulle stått forrige blad, denne gangen.

Da vil styret få avslutte dette året med å takke dere alle med hjertet på Vålerenga for all deltakelse i 2018.

God jul og alt vel i det nye året!

Forside:
Bilkø på Galgeberg, vinteren 1983.
Foto: Svein E. Furulund/VHL.

Leserbrev fra Kari Wally Enger

Sender et bilde fra vårt 65-årstreff den 27. september 2018. Vi var 20 stykker. Skulle vært 23, men dessverre var 3 blitt syke, blant annet Terje Hellerud som kom med ideen om å ha festen på nye Intility arena.

Det kom tidligere elever fra 3 forskjellige klasser som gikk ut fra Vålerenga skole i 1953 pluss lærer Jan Valand. Vi var samlet til et hyggelig treff i Enga kantine og med omvisning på et imponerende stadion.

Fra venstre foran: Bjørg Moksnes Mehlum, Laila Kristoffersen Waage, Kari-Wally Andresen Enger, Ellen Berntsen Høiestad, Grete Weyer Hardi, Karin Helene Melbye, Turid Edvardsen Engseth, Terje Kleven, Helge (Bonden) Sørli, Karin Fjellhammer Findahl, Svein Hansen. Fra venstre

bak: Knut Zachariassen, Svein Erik Carlsen, Jan Erik Pettersen, Finn Johan (FinnJon) Hauger, lærer Jan Valand, Geir Kristiansen, Milton Raiby, Einar Sværen og Viggo Jernberg.

Med vennlig hilsen Kari Wally Enger

Redaksjonen takker så mye for hyggelig leserbrev og synes det er flott at tidligere elever fra Vålerenga skole holder kontakten.

De fleste av de frammøtte på dette treffet har vi hatt klassebilder av i tidligere medlemsblader. Se etter utgave nr. 3/2013, nr. 3/2014, Nr. 1/2018 på nettstedet vårt valerenga.org.

Den heldige vinneren ble!

Igjen takker vi Fred Ruud for at han hadde laget et flott bilde av Vålerenga kirke til lotteriet som vi hadde under årets fotoutstilling i oktober.

Den heldige og fornøyde vinner ble Aina Finsen. Vi gratulerer!

Unn Hovdhaugen og Johanne Bergkvist fra Oslo byarkiv holdt et interessant foredrag om sammenslåingene mellom byen og Aker.

Medlemsmøte tirsdag 11. september

av Håkon Engh / foto: Bjørn Granlund

Even Haugseth ønska velkommen og begynte møtet med å annonsere lansering av boka «Gatelangs på Vålerenga» på fotoutstillinga i oktober. Forfatterne Bjørn Arild Gjerdalen og Reiner Schaufler har gjort et stort og imponerende arbeid med boka. Vi kan love at Evens beskrivelse slett ikke er bare skryt.

Deretter orienterte prest Ingunn om de nye parkeringsbestemmelsene ved kjerka, som er et resultat av beboerparkeringa på Vålerenga. De nye reglene fikk folk til å parkere ved kjerka, og spesielt skolen reagerte med bekymring for trafikkikkerheten. Det er imidlertid bydelen, og ikke noe privat parkeringsselskap, som har ansvar for å håndheve bestemmelsene her. Og bydelsadministrasjonen følger neppe samme opplegg som de private, som nærmest skjuler hemmelige agenter i buskene for å slå ned på forseelser og håve inn mest mulig penger. Kontroll er m.a.o. ikke veldig sannsynlig, så f.eks. under høstens fotoutstilling burde det ikke medføre stor fare å parkere ved kjerka. Det gjøres selvfølgelig på egen risiko. Under gudstjenester, begravelser og bryllup vil det ikke være noen

kontroll. Ellers kan parkeringslapper fås av kjerka. Disse gjelder imidlertid bare for den aktuelle dagen. El-biler og bevegelsehemmete har unntak fra de generelle reglene.

Mon tro om ikke usikkerhet rundt parkeringssituasjonen var en viktig årsak til det skuffende lave besøktallet ved medlemsmøtet? Bare i underkant av 50 personer møtte fram. Det er definitivt det laveste gjennom de åtte-ni åra undertegnede har vært referent ved møtene. Vi kan iallfall ikke skyldte på kveldens kåsører, de kunnskapsrike damene Johanne Bergkvist og Unn Hovdhaugen fra Oslo Byarkiv. Vi kjenner dem godt fra tidligere både interessante og vellykkete besøk. Denne gangen fortalte de om sammenslåinga av Oslo og Aker.

Oslos begynnelse var en beskjeden klynge av hus ved utløpet av Alnaelva for ca. 1000 år siden. Med trehus tett inntil hverandre og åpne ildsteder sier det seg sjøl at det lett kunne oppstå brann. Og det gjorde det, både titt og ofte. Hver gang byen brant ned, ble den bygget opp igjen på samme sted, og dumt nok også

på samme brannfarlige måte. Etter bybrannen i 1624 sa kong Christian IV stopp. Mot borgernes vilje beordra han byen flytta og gjenreist på Akersneset. For å få slutt på de gjentagende brannene skulle alle hus bygges i mur. Tett ved Akershus festning ville den dessuten være lettere å forsvare mot de farlige svenskene. For anledningen greip kongen også muligheten til å kalle den nye byen opp etter seg sjøl, Christiania. Men byen ble etterhvert for trang og trengte mer plass. Dette gjentok seg flere ganger, og grensene ble flytta i 1794, 1859, 1878, 1946 og i 1948.

Det var formannskapslovene, vedtatt i 1837 og gjort gjeldende fra 1. januar 1838, som delte landet inn i kommuner. Aker kommune ble liggende rundt Kristiania. Fra 1847 lå Akers kommuneadministrasjon i det såkalte Asylet på Grønland. Da byen overtok Asylet i 1859, flytta administrasjonen til nederst i Trondheimsveien. Aker kommune var ikke mer enn seks år gammel da Aggers Sogns Laaneindretning, seinere Akers Sparebank, ble starta. I henhold til bankens statutter ga den betydelige økonomiske bidrag til kommunen. Bl.a. betalte den byg-

ginga av Østre og Vestre Aker kirker. Den fungerte som selvstendig bank helt til 1970. Da fusjonerte den med Oslo Sparebank, som igjen ble en del av Sparebanken NOR, før denne ble til DnB Nor og til slutt DnB.

Aker var et rikt og levende jordbrukssamfunn med ca. 200 gårder, som igjen var delt i mindre gårdsbruk. Mange av Oslos drabantbyer har fått navn etter disse gårdene. Aker og Christiania ble etterhvert nesten som siamesiske tvillinger, gjensidig avhengig av hverandre. Byen trengte råvarer og landbruksprodukter fra Aker, som på sin side kom i et økonomisk avhengighetsforhold til markedene i byen.

Ukontrollerte og uregulerte forsteder vokste vilt tett inntil bygrensa, der murtvengen ikke gjaldt. Aker ville ha Christiania til å betale utgiftene på de fattige som bodde i disse slumliknende strøkene. Det var byen overhodet ikke interessert i. De var forstedene ingen ville ha. Stemninga snudde imidlertid, da industrien vokste opp, spesielt langs Akerselva. Da ville både Aker og Kristiania ha dem. Tilgangen på arbeidsplasser og skatteinntekter starta en heftig dragkamp. Nydalen Compagnie ble satt i gang i 1847 og hadde like etter århundredskiftet flere enn 1.000 ansatte. Dette gir et godt bilde av industriens store og raskt økende betydning. Åpningen av landets første jernbane i 1854, «hovedbanen» til Eidsvold, bidro også til industrialiseringa og økte presset ytterligere.

Aker hadde plass nok. Det var på denne tida kommunen fikk tilnavnet «kvelerslangen», fordi den lå kveila rundt byen og hindra tilgang av hardt tiltrengte arbeidsplasser, byggetomter, kraft og vann. Akerselva var ikke lengre tilstrekkelig som vannkilde for byens befolkning og den nye industrien. Aker vant en foreløpig seier i dragkampen. Men byutvidelsene i 1859 og da Vålerenga ble del av byen i 1878 var bare en utsettelse av det som før eller seinere måtte komme. I første omgang ble det forhandla fram et såkalt «byggebelt» som strakte seg 1,4 kilometer (ca. 1/8 av en gammel norsk mil) ut fra bygrensa. Der gjaldt byens byggebestemmelser, inkludert murtvang. Hensikten var å unngå flere slumliknende forstadsbebyggelser i tre, lik de som hadde vokst opp

utafor den gamle bygrensa. Dette hadde både Aker og byen interesse av. I 1877 ble forresten bynavnet endra til det mer norske Kristiania i matrikkel og statskalender, og i 1897 også av kommunale etater. Fra 1. januar 1925 fikk den endelig tilbake sitt opprinnelige navn, Oslo.

Etter grenseflyttinga i 1878 fulgte en lang periode uten flere utvidelser, til tross for at befolkninga ble mangedobla gjennom 1800-tallet. Plassmangelen var enorm. Forfall og en nesten total byggestopp under krigen og den tyske okkupasjonen økte også behovet for flere boliger, og situasjonen ble ikke bedre av at byen fikk 20.000 nye innflyttere i perioden 1944-1946. Nøden var akutt.

Etterstad lå i Aker, men innafor byens byggebelt. For å avhjelpe tomtmangelen, ble området i 1946 fullt og helt en del av Oslo. OBOS fikk oppgaven med å reise nye og moderne blokker, som kom raskt på plass. Like før jul i 1949 ble undertegnede en av de mange som flytta inn der. For en familie på fem var overgangen fra trange kår i sentrum som å komme til en annen verden. Nesten som en drøm vi ikke engang hadde hatt fantasi til å drømme. Fra ett lite rom uten bad, bare ei kran med kaldt vann på det trange kjøkkenet, og med utedass i bakgården, til fire rom og kjøkken og separat bad og WC! Og mellom blokkene var det store friområder. På den tida lå Etterstad bokstavelig talt på landet.

Ved skolestarten på Vål'enga høsten 1951, var også de fleste av klassekameratene hjemmehørende på Etterstad. Bare et par stykker bodde på Vål'enga.

I Aker var man redde for at storbyen skulle drepe Akers ånd og kultur. Bondepartiet, det seinere Senterpartiet, stritta hardest imot. De hadde god støtte fra Høyre, som var redd for økte skatter. Da som nå. I 1947 skjedde allikevel det som før eller siden måtte skje; Aker måtte gi opp kampen mot å bli en del av Oslo. En avtale om total sammenslåing ble forhandla fram i 1947. Kommunestyret i Aker markerte nederlaget med en stor fest. Kveldens to kåsører sa ingenting om festens art, men om det gikk aldri så pyntelig for seg, så må det vel med all respekt kunne kalles et «gravøl». Natta til 1. januar 1948 opphørte så Aker kommune å eksistere. Oslo ble med ett 28 ganger større i areal, og de 290.000 innbyggerne ble supplert med 133.000 tidligere borgere av Aker. I dag er tallet blitt nesten 675.000. Litt av en forandring fra den opprinnelige lille klynga av tømmerhus ved Alnas munning.

Damene fra byarkivet avslutta med en quiz om det de hadde gjennomgått. Premien var boka «Oslofortellinger», utgitt av Oslo Byarkiv. Quizen endte imidlertid uavgjort mellom to tilhørere som tydelig hadde fulgt ekstra godt med. Begge ble berika med hvert sitt eksemplar av boka, som for øvrig er til salgs i bokhandlene og kan anbefales på det varmeste for alle som er glad i byen vår og dens historie.

Kåsørene ville ikke ha betaling for innsatsen, og ble i stedet takket med blomster og godord fra Even Haugseth. Møtet ble avslutta på tradisjonelt vis med vafler, kaffe og hyggelig prat.

I 1878 ble forstadsbebyggelsen bl.a. på Vålerenga innlemmet i byen.

Årets utstilling var meget godt besøkt, og det virket som publikum likte det de så.

Fotoutstilling 13. og 14. oktober – en stor suksess for historielaget

av Håkon Engh / foto: Bjørn Granlund

Enda en gang kan vi se tilbake på en vellykket utstilling. Stor tilstrømning begge dager, spesielt på søndag, viser at denne årvisse begivenheten treffer publikum. De faste innslagene var selvfølgelig på plass denne gangen også; presentasjon av neste års kalender, før/nå-bilder fra Vålerenga, klassebilder, «nye Jarlen kino», kremmerbua og salg av kaffe og vafler.

For ordens skyld minner vi om at kalenderen nå følger med medlemskapet. Dette gir enda en god grunn til å betale årskontingenten for å beholde plassen i medlemslista.

En ekstra stor begivenhet i år var lanseringa av Historielagets etterlengtede bok «Gatelangs på Vålerenga». Bjørn-Arild Gjerdalen og Reiner Schaufler har gjennom to år lagt ned et enormt arbeid for å virkeliggjøre boka. Resultatet er blitt en gedigen perle! Boka inneholder en utrolig rikdom av bilder og tilhørende tekster. Den er et enestående historisk dokument om en høyst spesiell bydel, og burde bli et selvfølgelig innslag i bokhylla hos alle som har et forhold til Vålerenga spesielt og Oslo gene-

relt. Den må ikke bare bli stående inneklemt i hylla som en hvilken som helst annen bok, og den fortjener å bli brukt, bladd i, studert og lest. Til dere som ennå ikke har skaffet dere boka: Løp og kjøp! Gled dere.

Det føles litt underlig å tenke på at man ble født i første halvdel av forrige århundre. Dette var imidlertid en av de tankene undertegnede fikk ved å studere et annet av hovedtemaene; klær og moter i det tjuende århundre (1900- 1990). I utgangspunktet er akkurat dette noe av det som interesserer meg minst av alt i denne verden. Klær har først og fremst kun to hensikter; de skal hindre at man fryser, og at man blir arrestert for å vekke offentlig anstøt ved å gå uten. Dette innslaget overrasket imidlertid med imponerende utførelse og både artige og spennende gjenstander, bilder og tekster. Det var f.eks. både rart og morsomt å få vite seksti år seinere at det fantes en fritidsklubb i en av naboblokkene på Etterstad og kjenne igjen nære naboer i tidsriktig antrekk på bilder derfra. Mest imponerende av de utstilte gjenstandene var imidlertid ei blondebesatt «truse»

av størrelse á la bermudashorts. Sikkert meget sexy en gang i tida. Nå godt egnet til å framkalle smil og latter og beundring av utførelse og kvalitet. Denne delen av utstillinga var tydelig en av publikumsfavorittene. Stor ære til Anne Teppen og Berit Thiis for god idé og meget godt gjennomført arbeid.

Melodi Grand Prix var også et annet stort tema, som Even Haugseth og Jarle Teigøy sto bak. Mange stoppa opp ved den rikholdige samlinga av bøker, hefter, avisutklipp, vinylplater og andre ting. Videoinnslag fra MGPs lange og begivenhetsrike historie framkalte også gjenkjennelse, smil og både nostalgisk og humoristisk mimring. Selv erklærte «ikkeinteresserte» ser ut til å ha et forhold til MGP.

Jarle stilte også med en stor samling av postkort fra Vålerenga. Finnes det i det hele tatt noe den mannen ikke samler på? År for år lar han oss stifte bekjentskap med noe nytt og spennende. Hvor i all verden har han plass til alle samlingene sine?

På Vålerenga kommer man selvfølgelig ikke unna idretten. Ikke på årets utstilling heller. Forskjellige idrettsgrener er, har vært og vil forbli en levende del av Vålerenga, men det må vel sies at fotball og ishockey er mest i vinden. Flere idrettsforeninger har kommet og gått, men VIF består som en integrert del av bydelens sjel. Klubben har medlemmer og fans over hele landet. Om de sportslige resultatene på fotballbanen går opp eller ned, så møter «Klanen» trofast opp på kamper for å støtte klubben i sitt hjerte. Det er nok mange andre klubber som ser med misunnelse på VIFs tilhengerskare.

På kjøkkenet regjerte som vanlig vårt æresmedlem Kari Johannessen. På vår enkle kafé innerst i menighetssalen satt folk og nøt hennes vafler og varmt drikke til munter og hyggelig prat. Og noen bladde interessert i historielagets rikholdige fotoalbumer. De gir alltid grunnlag for å vekke minner og skape diskusjoner og mye god mimring.

Det hadde vært helt umulig for styret alene å arrangere dette aleine. Noen jobber med forberedelser og tilrettelegging for utstillinga vår gjennom store deler av året. Mange «sivile» fortjener en stor takk for iver og imponerende innsats.

Denne gangen må også vår kasserer, Gro Shakesby, få en ekstra stor takk. Hun risikerte bokstavelig talt helsa for saken. Til tross for at hun falt i trappa og brakk ankelen holdt hun tappert ut og styrte kremmerbua. Vi ønsker henne god og rask bedring.

Det er nesten blitt en tradisjon at vår egen kunstner, Fred Arild Ruud, gir et av sine flotte bilder med motiv fra Vålerenga som premie i lotteriet vårt. Så også i år. Denne årvisse gaven gir kjærkomne inntekter i kassa. Stor takk til Fred Arild!

Men det er jo publikum som er i hovedrollen. Det er dem vi gjør alt dette for. Derfor varmer det ekstra godt å høre så mange godord og positive tilbakemeldinger. Det er slikt som inspirerer til å gjenta år etter år den kraftanstrengelsen en slik utstilling er. Hvis ikke noe helt uventet skjer i mellomtida, vil vi derfor ønske velkommen igjen på samme tid neste år. I mellomtida håper vi at mange møter opp på våre andre arrangementer.

Øverst: En stor del av æren for den vellykkede utstillinga skal Anne Teppen og Berit Thiis ha. Anne kom med ideen om temaet Klær og moter og Berit (på bildet) fulgte opp med kreative måter å vise dette på. Stor takk til begge for kjempinnsats både før, under og etter utstillinga!

I midten: Hvert 10-år ble presentert med tidstypiske bilder, klær og gjenstander.

Nederst: Melodi Grand Prix og Eurovision Song Contest må være det mest elskede og hatede TV-programmet og har vart helt siden 1956. Her vises noe av samlingene til Jarle Teigøy og Even Haugseth.

Even Haugseth roser Reiner Schaufler og Bjørn Arild Gjerdalen for flott innsats med boka *Gatelangs på Vålerenga*.

Medlemsmøte torsdag 29. november

av Håkon Engh / foto: Bjørn Granlund

Even Haugseth kunne denne gangen ønske ca. 90 frammøtte velkommen. Først orienterte han kort om årets siste nummer av medlemsbladet som kommer i desember. Han minnet oss også på medlemsmøtet 29. januar 2019, hvor Even Saugstad vil fortelle om byoriginaler.

Deretter var det tid for det møtet egentlig handlet om; presentasjon av den nye boka «Gatelangs på Vålerenga». Noen hadde kanskje lurt på hvorfor tradisjonen med å avholde våre medlemsmøter på tirsdager ble brutt. Grunnen var at denne torsdagen var den første dagen begge forfatterne av boka, Bjørn Arild Gjerdalen og Reiner Schaufler, kunne være tilstede og fortelle om ideen og arbeidet bak boka.

Bjørn Arild er ekte Vålerenga patriot og har et hjerte som banker spesielt for idretten i bydelen. I mange år deltok han også i historielagets styre, og han er fortsatt vår hovedkontakt til VIF.

Reiner har vært en verdifull ressurs fra første dag han satte sine bein på Vålerenga og flytta inn i prestegården. Ikke minst for historielaget, hvor han også er med i styret.

Bjørn Arild kunne fortelle at arbeidet med boka starta for to og et halvt år siden. Den spede begynnelsen var en liten bunke ark fulle av stikkord. Utover det var det kun to ting som tidlig sto klart: boka skulle være av «liggende» format og bestå av bilder med utfyllende tekst. I tidligere bøker om bydelen har det vært mer tekst enn bilder. Stikkordet for tekstene var at det skulle være «lite, men nok». Bildene skulle danne en helhet, og en måte å oppnå dette på er å plassere relaterte bilder over dobbeltsider. Det liggende formatet gjør dette lettere og mer naturlig. Opprinnelig var det tenkt at boka skulle være ei jubileumsbok ved historielagets 25-årsfeiring i 2017, men det viste seg snart å være umulig. Utfordringene sto bokstavelig talt i kø! Egnete bilder måtte letes

fram fra arkiver og private samlinger, bearbejdes og framstilles i riktig sammenheng og helhet, opplysninger og fakta om bildene måtte framskaffes for å lage relevante og opplysende tekster. Og for å gi en best mulig helhet måtte bildene og tekstene favne relevant informasjon om Vålerengas historie, liv og sjel. Og om ikke dette ga oppgaver og problemer nok, måtte det skaffes kontakter og konsulent-hjelp i bokbransjen. I tillegg kommer alle små og store praktiske problemer som uunngåelig følger med et slikt prosjekt.

Så var det Reiners tur. Han er hovedansvarlig for bearbejding av de ca. 800 bildene i boka og fortalte levende om et spennende og tidkrevende arbeid proppfullt av utfordringer, og problemer, overraskelser og gleder.

Mange gamle bilder er kopier av kopier av kopier (etc., etc.). For hver gang et fotografi er blitt kopiert, har kvaliteten blitt litt mindre. Skarpheten blir dårligere og

detaljer går etter hvert tapt. Mange av bildene, også forsidebildet fra nederst i Vålerenggata i 1910, viser at ved å kjenne og benytte digitale teknikker og utstyr kan de gis en kvalitet som holder mål også i dag. Reiners anstrengelser og faglige dyktighet på dette området har i høyeste grad vært med på å løfte boka til det verdifulle verket den er blitt. Gamle bilder, også originaler, har i tillegg ofte større eller mindre skader som bretter, rifter, merker etter tegnestifter osv. Et av bildene som er med i boka var f.eks. brettet og hadde ligget i lommeboka til eieren i mange år. Etter nitid bearbeiding er det blitt utrolig klart og tydelig.

Gamle fargebilder kan også skape utfordringer. Et fargebilde består egentlig av tre bilder oppå hverandre, et blått, et rødt og et grønt. Fargene påvirkes av lys og luft, men har forskjellig nedbrytingshastighet. Et gammelt fargebilde får derfor ofte et rødt, grønt eller blått fargestikk eller kan falme helt.

Boka har også med et bilde fra 1953 av et guttelag som ble skolemestere i fotball i 1952. Her finner vi bl.a. «Henger'n» og «Bonden». Flere av gutta bemerkta seg seinere både i fotball og ishockey. Noen av dem spilte også på laget som ble seriemestere i fotball i 1965. Ved nærmere øyensyn viser det seg at rødfargen på det gamle bildet må være påført av en ivrig barnehånd med fargeblyant. Undertegnede hadde forresten nylig gledet av å møte en av gutta ved det opprinnelige bildet ved gubbelagets nylig avholdte julebord i menighets-salen. Tida går!

Et annet bilde ble funnet av en søppelkjører ved tømning av kasser på et helt annet sted enn Vålerenga. Den store hanen på Sætre kjeks-fabrikkens murvegg i bakgrunnen avslørte imidlertid at det var fra våre trakter.

Reiner kunne også fortelle om mange pussige opplevelser under restaureringsarbeidene. F.eks. gleden ved å avsløre at en liten flekk på en vegg i en bakgård viser seg å være sølvhåndtaket på en spaserstokk hengt opp i en vinduskarm. Morsomt var det også å kunne datere et gammelt bilde helt nøyaktig ved å trylle fram

datoene på aviser hengende i et butikkvindu.

En mann i salen kunne bidra med opplysninger om et bilde fra ei gate på Vålerenga på 1920-tallet. Bilen på bildet er i dag restaurert og finnes i Halden.

Bilder fra gamle Galgeberg ga mye hodebry, men ved å benytte gamle og nye kart var det mulig å plassere forsvunnete gatestumper i dagens virkelighet.

Arbeidet med bilder fra den tragiske brannen i 1979 var en spesielt følelsesladet opplevelse. Reiner kunne fortelle at han ble så berørt at han måtte gå ut og rundt kjerka for å konstatere at den ikke sto i brann. At den fortsatt var hel og uskadd. Han kunne også fortelle at originaltegninger til freskene i den opprinnelige kjerka ble funnet for få år siden i Emanuel Vigelands museum. I denne sammenhengen er et bilde fra fotoutstillinga vår i 2012 litt ekstra artig. Der sitter nemlig Eva Dagfinrud med et fargebilde av en engel fra den tapte kirkekunsten. Hennes mor satt nemlig som 16-åringmodell for engelens ansikt.

All ære til de to forfatterne, som ha god grunn til å være stolte av resultatet! Ambisjonene var store da arbeidet med boka starta, og jammen har Bjørn Arild og Reiner klart å oppfylle

dem. Den er blitt et unikt og verdifulle historisk dokument om en bydel som betyr mye for mange. Folket, VIF, kassesnekkeriet, Sotahjørnet, kjerka, skolen, alle butikkene, verkstedene og de små fabrikkene som en gang var, kampen for å redde og bevare Vålerenga og mye, mye mer er med. Det går simpelthen ikke an å ha noe som helst forhold til Vålerenga, og snaut nok til Oslos Østkant og byens historie i det hele tatt, uten å ha denne boka!

Så slapp bandet «Islandsgata» til. Bandet er egentlig en duo som består av Are Volmert Sørensen og Einar Stubhaug. Førstnevnte er lærer på Vålerenga skole. De har satt melodier til noen av tekstene til Kyter'n, Vålerengas egen dikter. Til stor applaus ga de oss tre smakebiter av noen av hans fineste dikt i ny og spennende form; «Byens Krone», «Mitt Kongerike» og «Islandsgata».

Ingunn prest avslutta møtet med å orientere om tallrike kirkelige begivenheter i adventstida. Felles for de fleste var at de vil være tilbakelagt når dette referatet kan leses i medlemsbladet. Men gudstjenestene på selve julaften kan alle få med seg; kl. 1300 og kl. 1500, den første spesielt for barn.

Da gjenstår bare og ønske God Jul til dere alle!

Bandet Islandsgate lar oss høre Kyter'ns dikt på sin måte.

Vålerenga på slutten av 1800-tallet:

En verden full av lukter

av Petter Opperud

I 1850 fantes ikke Vålerenga, i hvert fall ikke slik vi kjenner bydelen. I 1900 var bydelen omtrent slik vi kjenner den i dag. Hovedutbyggingen skjedde rundt 1870 – 80. Mesteparten av husene var opprinnelig små trehus, fordi Vålerenga ikke var blitt en del av byen der det var påbud om å bygge i mur på grunn av brannfare.

Dette var en verden uten biler, og mange tenker seg at dette var en verden med frisk luft og blå himmel. Men slik var det ikke. Dette var en verden full av røyk og lukter.

For det første var det masse røyk hele tiden. De store teglverkene på Jordal og Ensjø spydde ut røyk, og det var masse annen industri, for eksempel langs Alna-elva som var avhengig av forbrenningsovner og dampmaskiner.

Elektrisk lys ble etablert i Kristiania mellom 1890 og 1920. Akkurat når strømmen kom til Vålerenga vet vi ikke, men de fleste husene brukte nok parafin til lys og vedfyring til matlaging og oppvarming ganske lenge. Så her var det hundrevis av skorsteiner som sørget for røyklukt.

På Vålerenga var det mange staller med hester i. Dette bidro med sin egen lukt. Hestemøkk var også vanlig i gatene. Etterstadgata var kjent som «Vognmannngata», så her var det særlig mange hester.

I boka «Gatelangs på Vålerenga» er det avbildet både kuer og geiter som beiter på Jordal. Mange hadde sikkert også høner som skaper en ganske skarp duft.

I tillegg var det hundrevis av utedøer på Vålerenga til langt opp på 1900-tallet. I huset jeg bor i nå, Odalsgata 21, var det ikke innlagt toalett da vi kjøpte huset i 1989. Det hadde vært bøttedo i en ytre del av kjelleren.

Innbyggerne på Vålerenga luktet nok selv også mer enn vi er vant til i dag. Leilighetene var små og trange og tett befolket. Mange familier hadde bare ett rom, noen delte kjøkken med andre familier. Flere sett med klær og sko var for mange en ukjent luksus og klesvask var tungt arbeid med mye bæring av vann og møysommelig oppvarming.

Innlagt vann var ikke vanlig, bad og dusj fantes ikke. Da ble det oftest bare litt vasking i et vaskevannsfat en gang i blant. Det må imidlertid her skytes inn at det var stor variasjon i hvordan husene var utstyrt.

I følge Eilert Sundts banebrytende kartlegging av hygieneforholdene blant befolkningen i Piperviken og Ruseløkkbakken på 1850-tallet, var hygienene svært varierende blant de forskjellige delene av befolkningen og dårligst blant de fattigste fordi de bodde dårligst. Områdene her kan nok i noen grad sammenliknes med Vålerenga.

Etter at skolen ble bygget i 1895 ble det etterhvert innført en ordning med badedag der elevene fikk et ukentlig bad. Denne ordningen sto ved lag i veldig mange år, men ble etterhvert uaktuell ettersom det ble innført kroppsøving med påfølgende dusj flere ganger i uka.

Høyre:

Husdyrhold var vanlig i mange bakgårder på Vålerenga i gamle dager. Her Valborg Ramberg og geita hennes på nedre del av Jordal ca. 1915. Familien Ramberg bodde bestyrerboligen som Jordal teglverk hadde i St. Halvards gate 52.

Foto: Leif Kåre Christiansen.

Nede:

Utedo i Danmarks gate 25 som fortsatt var i bruk i 1981.

Foto: Åsmund Lindal/Oslo byarkiv.

Schweigaards gate ble forlenget på øversiden av St. Halvards gate etter at blokka til høyre på bildet kom på 1930-tallet.

Gatene på Vålerenga og der omkring...

Tre rariteter

av Petter Opperud

I en del utgaver av medlemsbladet har jeg skrevet små artikler om gatenavn på Vålerenga. I denne siste artikkelen skal jeg ta for meg tre rariteter fra Vålerengas sørøstre hjørne. Kilden til denne artikkelen er historielagets bok «Bydel med sjel» og fotoboka «Gatelangs på Vålerenga».

Den aller sørøstligste gata er den litt rare blindtarmen av Schweigaards gate. Gata, som er oppkalt etter Anton Martin Schweigaard, gikk opprinnelig fra Akerselva til St Halvards gate, men da de store boligblokkene mellom Dalehaugen og jernbanen ble bygget på 1930-tallet, måtte den bakerste blokka ha ei gate og man forlenget da Schweigaards gate mellom blokka og jernbanen opp mot Enebakkveien 29.

Dalehaugen er neste raritet, en ren misforståelse. Den fikk navnet sitt i 1952. Før het den Svalbardgata, noe som skapte mange feilaktige taxiturer, ettersom ei gate ved navn Svalbardveien ligger på Borgen, øst for Smestad på Oslo vest. Området mellom Dalehaugen og jernbanen ble tidligere kalt Svensenga. Her hadde en gang en prominent bokhandler ved navn Dahl en eiendom (Enebakkveien 29) med en flott hage. Denne ble kalt Dalhagan eller Dahlehaugen. Da Svalbardgata skulle få nytt navn, ble dette arbeidet tydeligvis utført av folk uten lokalhistoriske kunnskaper. Dalhagan ble derfor til Dalehaugen.

Enebakkveien er enda ei gate med litt snodigheter. Den starter nemlig med nr. 15.

Årsaken til den rare starten ligger på vestsida av bommen i St. Halvards gate. Her ligger nå den gigantiske murstein-blokka Galgeberg 3. Men opprinnelig fortsatte Enebakkveien på vestsida av St. Halvards gate ned til dagens Rema. Her lå blant annet den kjente Brårikgår'n.

Enebakkveien går på sett og vis til Enebakk, men med mange avbrudd på grunn av sammenfall med E6. Først følger den en usedvanlig snirklete rute opp til rundkjøringa på Ryen. Herfra går den forbi Abildsø til Langerud, der den stopper ved de nye, store butikkene ved siden av E6. Så dukker den opp igjen i Skulleruddumpa der den har form som en blekksprut med mange armer. Den lengste går noen hundre meter opp til bondegården ved Dalsåsen. Så er det slutt en stund, med en liten tarm ved avkjøringa til Grønmo, og så er det full verdighet fra Grønmo til Enebakk.

Dalehaugen øverst mot Enebakkveien 28. februar 1971.
Foto: Odd Hildonen

Enebakkveien som forsvant. Her nr. 2 og 6 lå der hvor Galgeberg 3 ligger nå. Nr. 6 var den såkalte Brårikgår'n.

Barn fra Svensenga i Enebakkveien 29 leker i Dalhagan rundt 1910. Foto: Mette Skuterud.

Modell av Sota kafé

Min søster, Grete Mosbakk, tipset meg i 2017 om at hun en gang hadde sett en modell av Sota i et rom på Fredrikstad stadion. Jeg ringte dem som da holdt på å pakke ned fotballmuseet på Borgarsyssel museum. Konservatoren hadde den på sin pult akkurat da jeg ringte, og hun sendte meg bildene av modellen.

Jeg søkte på nettet i Digitalt museum på Sotahjørnet. Da kom utstillingen av modellen opp med en tekst på norsk og engelsk. Det sto at Kjell Ivar Olsen hadde laget modellen. Hvem er han mon tro?

Ettersom den sto på Fredrikstad stadion, er det vel en som har en fot både der og på Vålerenga. Vi får garantert ikke modellen til oss. Den er nå pakket ned sammen med resten av gjenstandene fra Fotballmuseet.

Med vennlig hilsen

Anne Teppen

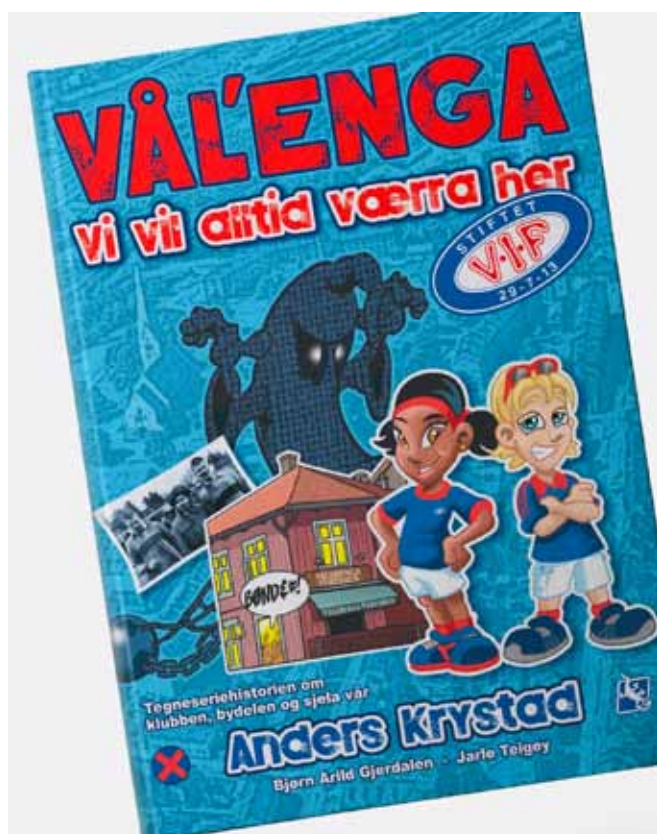
Redaksjonen takker for opplysningene og hører gjerne fra dere hvis noen vet noe mer om dette.

Kommer ut våren 2019:

Ny tegneseriebok om Klubben og bydelen

Anders Krystad har slått seg sammen med Jarle Teigøy, Bjørn Arild Gjerdalen, samt BOING- og Sleivdalduoen Sveen & Emberland for å lage tegneseriebok om Vålenga for store og små. Anders skildrer Vålerengas historie med nådeløs kjærlighet og fargerik penn.

Les mer om prosjektet på startskudd.no
Gå til [Finn prosjekt](#) og [Kultur](#)

Du skal ikke haste

Det er ikke så ofte vi får dikt til medlemsbladet vårt. Vår sekretær, Håkon O. H. Engh, har tenkt å gjøre noe med det og vil gjerne dele dette med oss. Redaksjonen takker så mye.

Jeg har aldri bodd på Vålerenga, men vokste opp på Etterstad og gikk på Vålerenga skole. For noen år siden hadde jeg en beretning i "Blekka" om de noe turbulente skoledagene der. Nå har jeg vært med i historielagets styre en tid, og styremøtene avholdes i lagets kontor i kjerketårnet. Alltid på mandager. Jeg bor på Oppsal, tett inntil praktfulle Østmarka, og det er et godt stykke å gå til Vålerenga. Jeg hater å ha hastverk, og en vårlig mandag i 2010 gikk jeg hjemmefra i god tid. Ved Østensjø skole dukka en enkelt setning fram i hodet: "Du skal ikke haste!" Jeg satte farten ned, og underveis dukka stadig flere ord og setninger opp. Da jeg satte foten på kjerketrappa, satt dette lille diktet fast i hjernebarken:

Du skal ikke haste

Du skal ikke haste gjennom verden og livet
Du skal stanse å dvele ved stedene og stundene
ta deg tid til å kjenne at du puster og lever
se, høre, nyte, lære og undre deg
Du kommer tidsnok fram
og når du står ved veis ende
kan du kanskje lengte tilbake
til noen av stedene og stundene
men du behøver ikke angre på at du bare hastet forbi
alt det du skulle ha sett, hørt, nytt, lært og undret deg over
Du kommer aldri tilbake
men du vet at du har vært der
Du vet at du levde
mens du kunne
og gjorde det

En rød bil haster forbi de gamle trehusene i Strømsveien 15. Foto: Johnny Vaaga.

MEDLEMSMØTE

tirsdag 29. januar kl. 19

i menighetssalen på Vålerenga kirke

Even Saugstad: Byoriginaler og personligheter i Oslo

Flere av dere var sikkert til stede da Even Saugstad for snart et år siden holdt et gnistrende foredrag om Østmarka. Dette var så vellykket, at vi gjerne vil ha han tilbake til Vålerenga igjen. Even har skrevet en rekke bøker innen temaet friluftsliv og lokalhistorie som han holder foredrag om. Vi valgte oss "Byoriginaler og personligheter i Oslo". Det er noen år siden den boka kom ut, og høsten 2019 gis den ut i nytt, redigert opplag.

Hvem husker ikke advokat Hermansens spontane turnoppvisning på T-banen eller fakiren El Jucans vakre sang. Mange minnes også Sving Deg, Luse-Frantz og Homansbyens Dronning fra 40- og 50-tallets Oslo. Vi har alle sett miljøaktivistene Kopreitan og Jensen med sine barnevogner fullastet med buttons og brosjyrer mot biltrafikk og atomvåpen. Vi har undret oss over ho' Aagot, den krokryggete damen med rullatoren. Gjennom bilder, filmsnutter, tekst og lydopptak møter tilhørerne personene bak ansiktene og kallenavnene.

Hvis du er avhengig av parkering ved Vålerenga kirke for å møte opp på medlemsarrangementene våre, kan du få et parkeringsbevis av oss. Kom inn og få et gratis før møtet begynner, så fyller du ut dato og legger det i frontruta.

Også denne gangen avslutter vi med kaffe og vafler etter at kveldens gjest er ferdig.

Gled dere til en ny, interessant kveld i historielaget.

Velkommen!

Vålerenga skole ca. 1915

Denne gangen tar vi med et riktig gammelt bilde av en ren gutteklasse. Vi er veldig glade for at dere husker på historielaget med private bilder som vi både kan bruke i bladet, samle i arkivet vårt eller bruke dem i andre anledninger. Stor takk til Karin Arnesen som har sendt oss dette flotte bildet. Legg merke til de tidstypiske skyggeluene som gutta har. Kan noen hjelpe Karin og oss med flere navn? Vi hører gjerne fra dere på: epost@valerenga.org eller kontakt en av oss i styret. På forhånd takk! Karin skriver dette til oss:

Medlemsbladet kom i posten i dag og det er mye artig lesning. Så det var noen klassebilder også. I gjennomgangen av bilder etter min søster fant jeg et klassebilde som trolig er fra skoleåret 1915/16 på Vålerenga skole. Det skal være fra 1. klasse. Det er min pappa, Bjarne Arnesen, f. 22/2 1908, i bakerste rekke nr. 3 fra venstre (han som nesten forsvinner under skyggelua). I 3. rekke, nr. 2 fra høyre skal være Erling Hansen (far til en klassevenninne av min søster). Hadde vært morsomt å vite om noen kjenner navnet på lærerinnen. Tenkte kanskje bildet kunne være artig for arkiv eller blad...

Hilsen Karin Arnesen

Klassebildet i nr. 2/2018

I medlemsblad nr. 2 i juni hadde vi med et fargebilde av en klasse. Som vanlig er redaksjonen imponert over engasjementet hos leserne, for ikke mange dager etter utgivelsen fikk vi svar fra Lasse J. Knarbo:

Hei!

Har snakket med en av de i denne klassen. De begynte i 1962, klasse C felles, og antar at dette er fra 5. eller 6. Jentene oppgis med etternavn fra skoledagene, flere kan nok ha andre etternavn idag.

Bakerst fra venstre: Freddy Wittenberg, Inger Lise Guldbrandsen, Eva Johansen, Bente Aalstad, Roger Møller og Jon Snesrud.

Midtre rekke fra venstre: Kjell Næss, Knut Johansen, Irene Furu, lærer Ragnhild Evensmo, Ruth-Anne Christiansen, Åsmund Johre, Tore Ekelund og Heidi Barr.

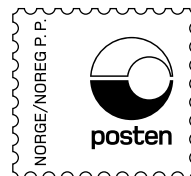
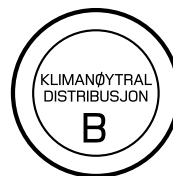

Foran fra venstre: Frank Seglem, Anne Berit Mathisen, Øyvind Bonkall, Jan Hovden, Mona Vernvik og Hanne Dagfinnrud.

Grete Skrabberud er ikke med på bildet.

Avsender/Retur:

VÅLERENGA HISTORIELAG
Hedmarksgata 2
0658 Oslo

MER GAMMELT ENN NYTT

Årgang 21 - nr. 4/2018
ISSN 1890-9094

Informasjonsblad for
VÅLERENGA HISTORIELAG

epost@valerenga.org

Bankkonto: 0530 04 78222

Leder

Even Haugseth

Nestleder

Haide S. Østreng

Kasserer

Gro Shakesby

Sekretær

Håkon Olav Harald Engh

Styremedlem

Bjørn Granlund

Varamedlemmer

Wenche Ekstrøm
Reiner Schaufler
Petter Opperud

Kalendergruppe

Anne Teppen
976 18 464
ateppen@live.no

Fotogruppe

Fotografering, innsamling og
digitalisering av bilder:
Bjørn Granlund
901 80 290
foto@valerenga.org

Idrettsgruppe

Om bydelens idrettsmiljø
Bjørn Arild Gjerdalen
909 19 250
b.gjerdalen@gmail.com

Fotoutstillingsgruppe og redaksjon medlemsavisa

Even Haugseth
938 01 902
leder@valerenga.org

Layout og sats:

Reiner Schaufler

Korrekturleser:

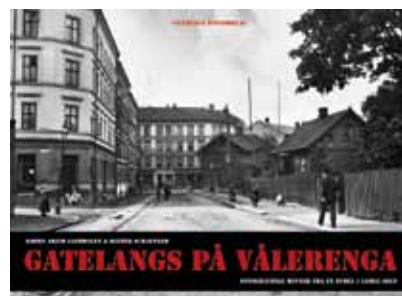
Kate Norderhaug Wohlstedt

Salgstorget

Bestilling: foto@valerenga.org eller tlf. 901 80 290

Historielagets kalender 2019
Kr. 100,- + porto

Gatelangs på Vålerenga
Kr. 390,- + porto

Historielagets
Kopp 100,-
Caps 100,-
Skjorte 180,-

VIF-bok Heia Vål'enga!
Kr. 450,- + porto

VIF jubileums-CD
Kr. 199,- + porto

Vålerenga historielag på nett:

valerenga.org
www.facebook.com/valerenga.historielag

Så enkelt er det å støtte Vålerenga historielag

Er du kunde hos Norsk Tipping og tipper eller spiller Lotto, Joker eller andre spill. Registrer denne strekkoden og tallrekka under neste gang, så støtter du indirekte Vålerenga Historielag. Din innsats og premie blir uforandret. Takk for støtten!

32774890364462